

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д-р Петко Ненков Салчев, д.м.

член на Научното жури, определено със Заповед № Р-109-279 / 30.05.2018 г. на проф. д-р Албена Керековска, д.м., Зам.-Ректор по УД на Медицински университет „Проф. д-р Параскев Стоянов” –Варна

Относно: Конкурс за избор за заемане на академичната длъжност „професор” в област на висшето образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.7. Администрация и управление и научна специалност „Организация и управление извън сферата на материалното производство в здравеопазването), към Факултет Обществено здравеопазване, Катедра „Икономика и управление на здравеопазването”, съгласно обявен конкурс в Държавен вестник, бр. 36/27.04.2018 г.)

Единствен кандидат в конкурса: доц. Антония Славчева Димова-Йорданова, д.м.

Рецензията е изготвена въз основа на анализ на представената от кандидата документация в съответствие с изискванията и критериите на Закона за развитие на академичния състав в Р. България и на Правилника за развитие на академичния състав на Медицински университет „Проф. д-р Параскев Стоянов” –Варна.

БИОГРАФИЧНИ ДАННИ ЗА КАНДИДАТА

Антония Славчева Димова-Йорданова е родена на 19.11.1974 г. в гр. Шумен. Завършва Природо-математическа гимназия “Нанчо Попович” - Шумен през 1992 г. Дипломира се като „магистър“ по здравен мениджмънт, Медицински университет – Варна през 1998 г. През 2002 г. придобива специалност по “Медицинска информатика и здравен мениджмънт”, съгласно Наредба № 31 от 28 юни 2001 за следдипломното обучение в системата на здравеопазването, а през 2005 г. - образователна и научна степен “доктор” по научната специалност 03.01.53 Социална медицина и организация на здравеопазването и фармацията с тема на дисертационния труд: “Управление на качеството на болничната дейност в България: подходи и възможности за осъществяване”.

Заема академични длъжности в Медицински университет - Варна последователно, както следва: асистент (от август 1999 г.); старши асистент (2003 г.), главен асистент (2006 г.) и доцент (2008 г.). От 17.07.2017 г. е ръководител на Катедрата по икономика и управление на здравеопазването и от 07.06.2018 г. - зам. декан на Факултета по обществено здравеопазване на МУ-Варна.

Има допълнителни квалификации и специализации в чужбина в областта на здравния мениджмънт, здравната политика, управление на качеството и оценка на здравните технологии, както следва: “Здравно осигуряване и финансиране”, Georgetown University, Washington DC (2001); „Обществено здравеопазване“, European Observatory on Health Systems and Policies (2001); Курс за обучение на преподаватели по болнично управление, Световна банка, МЗ, НЦОЗ, НЗОК, Grupo Consultor de Infraestructuras (2001); “Обучение на възрастни”, “Социален маркетинг”, “Управление на качеството”, “Комуникации” и “Организация и финансиране на здравеопазването”, Министерство на

външните работи – България и Кантон Тичино – Швейцария (2003-2004); “Effective Advocacy for Health”, Институт “Отворено общество” – Ню Йорк, САЩ (2004); “Одитор на система по качеството” и “Пълномощник за система по качеството”, TÜV Rheinland Group (2005); “Здравна политика и мениджмънт”, Georgetown University, Washington DC (2006-2007); Стаж в Агенция за здравни изследвания и качество (AHRQ – Agency for Health Research and Quality) към Департамента по здравни и човешки дейности на правителството на САЩ (Health and Human Services Department), Вашингтон, САЩ. (2007); „Обучение по критична оценка на данни от клинични изпитвания“, The Critical Appraisal Company, UK, Асоциация на научноизследователските фармацевтични производители в България, Национален център по общественото здраве и анализи (2016); „Критерии/методи, използвани в процеса на ОЗТ“, Асоциация на научноизследователските фармацевтични производители в България, Национален център по общественото здраве и анализи (2016); „Употреба на международни данни в процеса на ОЗТ“, Асоциация на научноизследователските фармацевтични производители в България, Национален център по общественото здраве и анализи (2016).

Владее отлично писмено и говоримо английски език и руски език на много добро ниво.

НАУЧНО-ИЗСЛЕДОВАТЕЛСКА ДЕЙНОСТ

1. Количествено описание на публикациите

Антония Димова представя списък с научни трудове след хабилитация, включващ 28 пълнотекстови заглавия:

- в т.ч. монографии и книги, самостоятелни и в съавторство, вкл. хабилитационен труд - 5;
- статии в научни списания и периодични издания – 16, от които 5 с импакт фактор или импакт ранг;
- публикации в сборници и други неперидични издания – 6;
- учебник в съавторство– 1.

По-голямата част от публикациите след хабилитация (15) са на английски език, включително хабилитационния труд.

Антония Димова е самостоятелен автор или първи автор на 14 публикации (50 %); втори автор – в 5 публикации (18 %), от които 2 като научен ръководител на студенти и трети и следващ автор – в 9 публикации (32 %), от които 3 като научен ръководител на студенти.

След хабилитация участва в 15 научни форума, 9 от които в чужбина.

2. Оценка на монографията „Health Financing System in Bulgaria“.

Монографията е в четири глави с въведение и заключение. Представява цялостен труд на английски език. В глава първа са обобщени основните понятия в областта на финансирането на здравеопазването, с конкретно внимание към категории като

финансова стабилност, ефикасност и ефективност. В нея основния фокус е върху връзката между функциите на финансиране - събиране на приходи, обединяване на средствата и разпределение / закупуване - и основната цел на здравната система, т.е. да поддържа и подобрява здравето и благополучието на хората (разпределението на благата). Принос към теорията в тази област се отнася до взаимозависимостта между достъпа до здравеопазване, качеството и разходите и набора от специфични характеристики, които системата за финансиране трябва да притежава.

Важен извод в тази глава е, че функционирането на здравната система зависи от дизайна (структурирането) на системата, който е в пряка връзка с ценностите и принципите на обществото и, разбира се, от схващанията и интерпретациите на политиците.

Във втора глава е разгледано историческото развитие на системата на финансиране в здравеопазването като са представени и анализирани социално-икономически и политически фактори, свързани с различните периоди на структурата на финансиране на здравеопазването, което до голяма степен обяснява развитието на системата, както и част от предприетите реформи.

Трета глава акцентира върху дизайна, формата и състоянието на системата за финансиране на здравеопазването, като отново вниманието е насочено към детерминиращите фактори. Структурата на системата се оформя в голяма степен от политическата ситуация в България, която се характеризира с крехка стабилност през последните десет години. Разгледана е ролята на различните участници в системата и възможностите им за влияние при определянето на решения, свързани с нея.

Четвърта глава основно диагностицира системата на финансиране на здравеопазването. Авторът посочва, че по-голямата част от мерките за справяне с финансовата нестабилност на здравната система са доста палиативни, предимно насочени към разрешаване на проблеми (често под политически натиск) или просто за излизане от кризата. При прегледа на здравните политики в областта на финансовата стабилност на здравната система автора показва, че основният им недостатък е търсенето на решения на проблемите, а не премахването на причините за тях. В повечето случаи вниманието е насочено към увеличаване на наличните финансови ресурси за здравеопазване и едва напоследък се направиха някои опити за повишаване на ефикасността на финансовите ресурси. Една от целите на здравната реформа бе да се създаде система за финансиране, основана на солидарността и социалната справедливост при разпределението на финансовата тежест. Тази цел обаче не бе постигната.

Цялостният труд на доц. Димова е насочен не само към диагностициране на системата, търсене на детерминантите и причините за вземане на определени политически решения, а и към осъзнаване на принципите, ценностите и идеите, които въздействат върху тези решения.

3. Направления на научно-изследователската дейност и приноси от научните трудове:

Научно-изследователската дейност на Антония Димова е в предметната област на конкурса. Научните изследвания покриват научна проблематика, насочена към актуални и значими проблеми по организация и управление на здравеопазването и здравна политика, управление на качеството в здравеопазването и управление на човешките ресурси в здравеопазването.

Разпределението на представените научни трудове по основни тематични направления на нейната научно-изследователска дейност е както следва:

Тематично направление в научните трудове	№ на публикацията от приложения списък с научни трудове
Организация и управление на здравеопазването и здравна политика (21 бр., от които 12 на английски език, включително хабилитационен труд)	1; 3; 4; 6; 7; 8; 9; 10; 11; 12; 14; 15; 16; 17; 18; 19; 22; 23; 24; 27 и хабилитационен труд
Управление на качеството в здравеопазването (5 бр., от които 3 на английски език)	2; 13; 20; 25; 26
Управление на човешките ресурси в здравеопазването (на бълг.език)	5; 21

4. Приноси

Основните приноси в научната продукция на кандидата са в трите направления, посочени в горната таблица. Те са както следва:

1. В областта на организацията и управлението на здравеопазването и здравната политика кандидата е представил концептуален модел за взаимовръзката между достъпа до здравеопазване, качеството и разходите, както и е посочил набор от специфични характеристики, които системата за финансиране трябва да притежава. С нов подход е доразработен трикомпонентния модел отразяващ финансирането в здравеопазването и включващ обхванатото население, осигурени услуги и размер на покритието (цена). Анализирани са финансирането в здравеопазването като система, като е описана и анализирана нейната „архитектура“ - приложение на системния подход при анализ на явленията. Разработена е проблематиката относно солидарността и равнопоставеността в здравеопазването с конкретни проявления в практиката и фактори, от които те се влияят.

Кандидата задълбочено е представил в редица свои публикации здравно-политически анализа на финансирането на здравеопазването в България, обхващащ отделни етапи от процеса на реформи в здравеопазването, с фокус върху системата за финансиране и въздействието, което тя може да има върху процесите и резултатите в здравеопазването. Изведени и обосновани са основните проблеми, причините за тях и насоките за бъдещото развитие на здравната система и на системата на финансиране. Кандидатът точно е представил виждането си, че повечето неуспехи на финансирането на здравеопазването по отношение на финансовата стабилност, справедливостта, финансовата защита и ефективност на системата се дължат основно на непропорционалното и неадекватно разпределение на правата и отговорностите в системата. Направени са обосновани предложения за промяна в системата за финансиране с оглед на повишаване на ефикасността и качеството в здравеопазването и развитие на междусекторната интеграция.

В повечето публикации в тази област кандидатът разработва концепцията за цялостен лонгитудинален анализ на здравната реформа и здравната политика в България, като са изведени резултати за здравната система и детерминиращи фактори и са обосновани

насоки и конкретни мерки за развитие, както в съдържателно отношение, така и по отношение на политическия процес. Допълнително са анализирани и конкретни секторни политики, като лекарствена политика и политика в областта на доброволното здравното осигуряване. В своите публикации са представени изследвания относно влиянието на отделни характеристики на здравната система върху конкретни резултати за населението най-вече по отношение на достъпа до здравеопазване и удовлетворяване на здравните потребности.

2. В областта на управление на качеството в здравеопазването основните приноси са в разработването на методика за анализ на управленската практика и организационната среда относно възникването на неблагоприятни събития за пациентите в болничните структури с цел за оценка на безопасността при предоставянето на медицинската услуга в тях. Представени и обобщени са основните детерминанти отнасящи се към безопасността и на ключовите организационни условия и управленски инструменти за нейното осигуряване. Кандидатът е разработил на базата на опита собствен инструментариум за оценка на безопасността за пациентите, обхващащ базовите подходи и стратегии за управлението ѝ. Представени са връзките между управленската култура, организационната култура, интензитета на медицинската дейност и безопасността за пациентите, което е с научна и приложна стойност. В своите публикации доц. Димова е представила влиянието на интегриран модел за представяне на здравни и социални услуги при хронично-болни, полиморбидни пациенти с цел повишаване на качеството на предоставяните услуги и чрез това – на качеството на живот. Изведени са основните характеристики, процеси и видове дейности на модела, които го правят пациент-центриран.

3. Приносите в областта на управлението на човешките ресурси основно са свързани с дефиниране на концепциите за сигурност и безопасност в контекста на управлението на здравословни условия на труд, тяхната същност, съдържание и взаимна зависимост в рамките на социо-техническите системи. Като основен научно-приложен принос е представена необходимостта от разширяване на системите за осигуряване на безопасни и здравословни условия на труд с включване на фактори, които оказват влияние не само върху физическото състояние на хората в организацията, но и такива, които се отразяват върху психическото и социалното им благополучие. Кандидатът е представил зависимостта между факторите, повишаващи мотивацията на персонала и конкретни характеристики на организационната култура и климата в организацията.

5. Цитирания и импакт фактор

Антония Димова представя две справки за цитиранията, издадени от Централната медицинска библиотека (за 201 цитирания в български издания) и от библиотеката на МУ-Варна (за 972 цитирания в Google Scholar; 33 цитирания в Scopus и 31 цитирания в Web of Science).

Справката за импакт фактор на Антония Димова, издадена от библиотеката на МУ-Варна сочи общ импакт фактор от 4.349.

6. Научно-изследователски проекти, докторанти, специализанти:

Антония Димова участва дългосрочно в научно-изследователски проекти, по-голямата част от които са международни, както следва: State of Health in the EU, European Commission/DG Santé, експерт за България в екипа на Европейската обсерватория за здравни системи и политики и OECD (2017); Health system performance assessment –integrated care assessment, European Commission – Consumers, Health, Agriculture and Food Executive Agency (CHAFAEA), експерт за България в екипа на Optimity Advisors и ЕНМА (2017); Сравнителен анализ на разходите за здравно-социални услуги, предоставяни в рамките на Проект „Домашни грижи за независим и достоен живото“ на БЧК, Български червен кръст, Министерство на труда и социалната политики, Министерство на здравеопазването, Швейцарски червен кръст, изпълнител „Глобал Адвайзърс“ АД (2016-2017); ICARE4EU Иновативни грижи за хора с множество хронични заболявания в Европа, Европейска комисия, експерт за България (2013-2014); Консултант на Световна банка по проект за анализ на хоспитализациите в България (Analysis of service delivery using hospital data led by Técnicas de Salud, S.A. Spain) – 2013; Joint Action on Health Workforce Planning and Forecasting (Общи действия за планиране и прогнозиране на човешките ресурси в здравеопазването), Европейска комисия, експерт по здравно планиране и развитие на ресурсите (2015-2016); Здравни системи в преход: България, Европейска обсерватория за здравни системи и политики (2011-2013 и 2017-2018); HSPM, Европейска обсерватория за здравни системи и политики (от 2013). Ръководител е на проектите по линия на Европейската обсерватория за здравни системи и политики.

Антония Димова е научен ръководител на 4-ма докторанти по научната специалност „Организация и управление извън сферата на материалното производство (в здравеопазването) и на 1 докторант по научна специалност „Социална медицина и организация на здравеопазването и фармацевтиката“. Ръководи специализанти по „Здравен мениджмънт и медицинска информатика“ по реда на Наредба №1 от 2015 г. и дипломанти от специалностите Здравен мениджмънт и Фармацевтичен мениджмънт. Ръководител е и на научни разработки на студенти.

По Закона за развитие на академичния състав в Р. България Антония Димова участва като член на научно жури по конкурси за присъждане на образователна и научна степен „доктор“ и заемане на академична длъжност „главен асистент“ на Икономически университет – Варна.

Участва в редакционните колегии на сп. „Здравна икономика и мениджмънт“, издание на Катедрата по икономика и управление на здравеопазването и сп. Scripta Scientifica Salutis Publicae, издание на Факултета по обществено здравеопазване на МУ-Варна.

Рецензент е на Social Science & Medicine ISSN: 0277-9536; Journal of Pharmacy and Pharmacology ISSN:2328-2150; Journal of US – China Medical Science ISSN:1548-6648; Здравна икономика и мениджмънт, ISSN 1311-9729; Scripta Scientifica Salutis Publicae, ISSN: 2367-7333; International Journal of Integrated Care (IJIC), ISSN: 1568-4156 (2017); Scandinavian Journal of Public Health, ISSN: 1403-4948 Online ISSN: 1651-1905 (2017).

ПРЕПОДАВАТЕЛСКА ДЕЙНОСТ:

Антония Димова има 19 г. преподавателски стаж в Катедрата по икономика и управление на здравеопазването. Води лекции в бакалавърската програма по здравен мениджмънт и във всички магистърските програми на ФОЗ към МУ-Варна по здравен мениджмънт, управление на качеството в здравеопазването, здравна политика и методика на научните изследвания и по здравна политика в магистърската програма по Обществено здравеопазване, изнесена в Casa College, Никозия, Кипър-англоезично обучение. Лектор е в курсове за обучение и следдипломна квалификация по здравен мениджмънт.

Била е хоноруван преподавател в Технически университет – Варна по организация на здравеопазването и здравна политика и в Икономически университет – Варна по основи на управлението.

ЕКСПЕРТНА ДЕЙНОСТ:

Антония Димова участва като експерт в работни групи за оценка на здравните технологии към Националния център по обществено здраве и анализи по реда на Наредба №9 от 1.12.2015 г. на Министерство на здравеопазването от 2016 г. От 2015 г. е ръководител на работна група „Качество в здравеопазването“ към „Партньорство за здраве“ – консултативен орган на Министерски съвет.

От представените данни е видна високата обществена ангажираност на кандидата, както и поемането на различни роли и отговорности като административен ръководител

УВАЖАЕМИ ЧЛЕНОВЕ НА НАУЧНОТО ЖУРИ,

КАТО ЗАКЛЮЧЕНИЕ:

На база на оценка на цялостната научна, научно-приложна, преподавателска дейност и обществена ангажираност на кандидата и направен обстоен анализ на предоставените документи, резюмета и копия на научните публикации считам, че имам **основание напълно убедено да предложа на почитаемото Научно жури да присъди на доц. Антония Димова, дм академичната длъжност „професор“** в област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.7. Администрация, специалност „Организация и управление извън сферата на материалното производство (в здравеопазването) за нуждите на Факултет „Обществено здравеопазване“, Катедра „Икономика на здравеопазването“.

2018 г.

гр. София

Рецензент:

проф. д-р Петко Салчев, д.м.

